

P. H a r s e m s Forsvarstale  
26. august 1949 i Oslo Lagmannsrett.

### Innledning.

Aktor åpnet sin tale - som en oratorisk mester. Men det er vanskelig å gjøre noe helt ut av intet, selv med en flom av ord når beviser mangler. Aktor fektet lenge stilrent, men fant ingen åpning. Så kastet han kården og gikk på med knytteneven. Her gjaldt det å finne et holdepunkt som han kunne bruke gjennom hele sin prosedyre, og så kom slaget. Han sa jeg var skruppelløs, uten antydning til bevis for en slik påstand. Det var min ergjerrighet som har gjort meg skruppelløs, mente aktor.

Det kan være vanskelig for meg å finne ord til forsvaret for et slikt uttrykk. For jeg kan ikke leke med ordene som aktor. Jeg blir nødt til å søke å finne et bevis som kan overbevise den ærede lagmannsrett, at aktor har slått for lavt.

Jeg har vært forretningsmann i 40 år, og i en lang tid vært leder for industrielle bedrifter. Personlig har jeg i denne lange tid ikke hatt en eneste prosess. Jeg har hverken stått som tiltalt eller anklager. Den eneste gang jeg har vært i en rett var en dag i 1942, da jeg ble kidnappet og tvunget til å sitte som bisitter i Folkedomstolen.

Hadde jeg vært en skruppelløs forretningsmann, som aktor nå må ha det til for at hans hypotekse overhodet skal henge sammen, - må enhver forstå at jeg mer enn en gang hadde kommet ut i hardt vær og hatt prosesser på halsen.

I den tid jeg ledet industrielle bedrifter, kan jeg heller ikke huske å ha innledet noen prosess. Jeg har søkt å ordne alle tvistigheter i mindelighet.

Aktor kom så med det at jeg var en skuffet mann og nevnte som et eksempel min skuffelse over at ikke sukkerraffineriplanen ble realisert, og siden en ny skuffelse fordi at min kontrakt med Trondheim kommune om anlegg av en steinullfabrikk gikk overstyr i 1939. Det var denne lille bemerkning fra aktors side som gav meg ideen til det bevis som jeg mener slår aktors beskyldninger til jorden. Saken var nemlig den at da verdenskrigen kom i 1939 var Trondheim kommune forpliktet til sammen med meg å opprette en steinullfabrikk i Trondheim. Ordfører

Skjånes, eller kanskje det var rådmann Kobbe, bad meg pent om jeg ikke ville løse kommunen fra kontrakten. Dette gikk jeg med på.

hadde jeg nå vært en skruppelløs forretningsmann, som vel er en som går over lik for å tjene penger - så hadde jeg selv sagt forlangt en klekkelig erstaning av Trondheim kommune, men det gjorde jeg ikke.

Jeg vil også nevne hvorledes jeg vinteren 1940/41 arbeidet for å skaffe Oslo-befolkningen lofotfisk til kr. 0,80 pr. kilo, mens den før jeg tok fatt ble solgt for kr. 2,30 a 2,50 pr. kg. Dette arbeide ble ikke tatt opp for å tjene penger, men for å hjelpe fattige i Oslo.

Jeg kunne nevne en rekke eksempler - helt fra forrige verdenskrig og framover, men jeg skal ikke trette ret ten hermed.

Jeg kan forsikre aktor at noen skuffet mann i livet er jeg ikke. Jeg har bygget mitt liv på sikrere verdier enn det som aktor tror har vært det vesentlige for meg - penger.

Aktor mente at det var min ergjerrighet som har gjort meg skruppelløs. Det er ikke sant. Min ergjerrighet har hatt det mål å skape et hjem.

Uten denne støttepilar at jeg har vært en skruppelløs forretningsmann, slik som aktor vil ha det tid, ville han ikke hatt det minste holdepunkt for sin påstand om min stygge baktanker for mine handlinger, som i aktors øyne har gjort meg til en storforbryter som må straffes med 6 års fengsel. Jeg vet ikke om jeg skal le eller gråte over slik gjennomsyret ondskap, men verden er vel ikke anderledes - selv idag 4 år etter frigjøringen.

Det som aktor imidlertid ikke kan røre ved - det er min samvittighet, og den har jeg fulgt også under okkupasjonen. - Jeg har handlet slik som jeg trodde tjente til mitt lands beste.

Jeg vil nå ta punkt for punkt i min tiltale.

#### Tiltalens punkt 1.

Jeg har helt fra første stund hevdet at årsaken til at jeg meldte meg inn i NS var den at jeg ønsket å stå sterkest mulig når jeg skulle ta kampen opp mot de tyske storkapitalister, som jeg visste hadde planer oppe om å underlegge seg de norske fiskerier.

At min frykt var begrunnet ble vi helt klar over under okkupasjonen. Tyskerne anla under okkupasjonen for egen regning filetfabrikker, kjøleanlegg m.v. over hele Nord-Norge, og hadde krigen endt med en tysk seier, ville vi hatt et Hansavelde årrekke framover. De aller fleste ventet dengang tysk seier. Det var skadevirkningene av denne jeg ville gjøre minst mulige.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Det var dette hele fiskerikomiteen hadde for øye, og det var angsten for at noe slikt skulle skje, at jeg tok kampen opp mot de tyske storkapitalister. For overhodet å kunne gjøre dette, ble jeg tvunget til å melde meg inn i NS. Det var IKKE for noen vinnings skyld. At dette ikke er noe etterpå-prat fra min side, har jeg under rettsforhandlingene bevist.

Som det framgår av min P.M. av 1/9.42 til Dr. Richert (se mitt blå hefte s.62) hadde min kamp mot Dr. Richert pågått helt siden juni 1942. (se også utdragets s.316).

Dr. Richert, som var en av Reichskommissars mektigste menn, forsøkte på mange måter å komme meg tillivs, hva også professor Meidell har bekreftet. Da jeg sommeren 1942 ble oppkalt til Victoria Terrasse (Noot), forsto jeg godt at Dr. Richert sto bak, for Noot ledet samtalen straks inn på fiskerikomiteens arbeide. Jeg forstod at mine krasse uttalelser i byen med angrep på de tyske storkapitalister også var kommet Noot for øret - via dr. Richert..

Jeg tonte imidlertid rent flagg likeoverfor Noot. Jeg forklarte åpent min hensikt med mitt arbeide med Fiskerikomiteen. Noot ba om å få oppsatt det hele i et P.M., og dette ble også gjort og overlevert gjennom herr Teloy 1/9.42.

Jeg vover å påstå at det på den tid var få som turde si tyskerne rett opp i ansiktet at ens hardinger hadde til hensikt å motarbeide de tyske kapitalister, slik som jeg gjorde.

Dette har jeg bevist ved:

- 1) Mitt P.M. av 1/9.1942 - se blå hefte s.62. I sitt vitneprov har edsv.translatør Erik Siewert uttalt at han med 100% sikkerhet kan bekrefte at et slikt P.M. er oversatt av ham i 1942 for harsen fra norsk til tysk.
- 2) Min skrivelse av 9/12.42 til Dr. Richert, hvori han sier at han stadig vil bekjempe meg. Av skrivel sen fremgår som sagt at vi hadde stått i kampstilling mot hverandre helt siden juni 1942. Denne skrivelse er funnet av landssvikpolitiet i tyske arkiver. Dr. Richert var Dr. Otto's høyre hånd - nestkommanderende i Rikskommisariatet.
- 3) Noots vitneprov for politiet av 17/6.48 (se utdr.s.106) hvori han bekrefter det samme som jeg har nevnt i mitt P.M. av 1/9.42:
  - a) Rikskommisariatet hadde store vanskeligheter med meg.
  - b) Dr. Richert hadde truet meg med strenge forhold sreg ler.
  - c) Jeg hevdet at jeg kun ønsket å ivareta norske interesser kontra de tyske storkapitalister.
  - d) at jeg hadde gått inn i Nasjonal Samling for å støtte norske og ikke tyske interesser.

Meidell har i sin forklaring i brev til Baumann sagt at jeg var en farlig mann for tyskerne.

Min kamp med Richert endte med at han og hans medhjelper NS mann. Jhr. Schohoff måtte reise til Tyskland.

Det er her vi står ved sakens kjernepunkt, for når dette har vært årsaken til min innmeldelse, som den ærede rett etter forannevnte bevisførsel ikke kan benekte, da har jeg ikke ydet fienden bistand, og må derfor frifinnes for mitt medlemskap.

Statsråd Johan Mellbye uttalte i Morgenbladet den 8.11.45 angående passivt medlemskap i NS:

"Jeg kjenner tilfeller hvor jeg med trygghet kan si at det er idealisme, offervilje for en sak, som de har ment å ville verne om."

Likesa vil jeg gjerne få sitere hva Gerh. Holm skrev i Morgenbladet den 21.7.45 om passivt medlemskap:

"Nei, man får ta fornuften fangen. Hva hver enkelt person har gjort - som medlem eller uten å være medlem - og så dømme ham etter hans gjerninger. Det går ikke an å skjære alle over en kam og kalle dem som overhodet har vært medlemmer av NS etter invasjonen - "landssvikere".

I Arbeiderbladet for 28/12.46 stod det i et intervju med riksadvokat Aulie, hvori det står følgende:

"Det er fastslått ved dom at det ikke er avgjørende for straff eller straffeskyld om mer eller mindre egoistiske motiver lå til grunn. Det avgjørende er: om man forstod at man ved medlemskap i Nasjonal Samling ydet fienden noen bistand."

Under hele okkupasjonen har jeg, takket være mitt medlemskap i Nasjonal Samling, kunnet tjene norske interesser og opptre uforfærdet og modig, hva jeg ikke hadde kunnet om jeg ikke hadde hatt et slikt medlemskap. Jeg holdt meg borte fra all politikk, og som jeg har nevnt i det i retten fremlagte brev til Quisling, har jeg sagt at jeg har ingen politiske ambisjoner. I et annet brev til Quisling har jeg også sagt: jeg ønsker ikke noe bæn i partiet. x)

Tross oppriordringer meldte jeg meg ikke inn i hirden, og jeg svarte ikke på Fritt Folks enquete om hvorfor jeg ble medlem av NS. Jeg fikk riktignok en telefonoppringning herom, men svarte telefonisk at det var for å motarbeide tyske kapitalistiske interesser, og dette kunne ikke Fritt Folk bruke.

Jeg fastholder at jeg under krigen opp til 9/6.40, og under okkupasjonen aldri har ydet fienden noen bistand hverken i rad eller dåd, og jeg kan heller ikke ha forstått at jeg gjorde det, og uten at jeg har gjort dette med forsett, kan jeg heller ikke straffes etter strfl. § 86.

x) Under okkupasjonen kritiserte jeg i brev til Quisling en enkelt forordning, som utstedt av molboer.

Avis-artikler.

I tiltalens punkt 1 er også medtatt endel avisartikler som jeg skrev i Fritt Folk (juni-august 1940).

Som jeg har nevnt i min forklaring til den ærede rett, var disse artikler skrevet for å vekke landets styre (Administrasjonsrådet) til øyeblikkelig å gå igang med nødsarbeider. Også dette gjorde jeg med den tanke at hvis ikke vi tok fatt selv, så ville tyskerne underlegge seg våre gruber, utbygging av våre vannfall m.m.

I mine artikler pekte jeg på jernsaken, utvidelse av våre skipsbyggerier, elektrisifisering av våre jernbaner, boligbygging, konsentrasjon og spesialisering av vår hjemmeindustri, stå nullindustrien m.m.

Disse spørsmål var ikke nye for meg, idet jeg allerede i 1927 i en rekke artikler hadde behandlet disse spørsmål i Tidens Tegn. Jeg har for den ærede rett lest opp hva direktør Throne Holst skrev i Tidens Tegn den 26.7.27, nemlig:

"Hvalsem peker i denne forbindelse på nødvendigheten av at bedriftene må konsentreres og spesialiseres og her kan jeg gi ham min fulle tilslutning.

Det er intet mindre enn det mest aktuelle spørsmål for industrien.

Den der kan bidra til å overvinne de vanskeligheter som stiller seg iveien for denne nyordning av industrien, vil ha innlagt seg de største fortjenester."

Jeg hadde i 1941 konferanser med statsrådene Sandberg, Johannessen og Hustad og framholdt også like over for disse mitt syn på situasjonen, idet jeg mente at vi selv burde ta fatt på omfattende nødsarbeider. Jeg henstillet også til industridirektør Batt om å søke å sette igang utbygging av et jern- og valseverk.

Det ble i 1940/41 fra Administrasjonsrådets side gitt oppfordring til loyalt samarbeide med okkupasjonsmakten. Min plan gikk ikke ut på noe samarbeide med tyskerne, men jeg håpet at de norske myndigheter ville gå ivei med nødsarbeider som kunne ha hindret tyskerne i å angripe vår grubedrift, vannutbygging arbeider m.m.

Jeg handlet ut fra et kristent sosialistisk synspunkt. Noen propaganda for Nasjonal Samling eller tysk nazisme var det ikke. At jeg her og der har anvendt fraser som aktoratet har plukket ut, uten å ville se det i sammenheng med det øvrige stoff, er noe jeg ikke forstår. Det må være klart at det var nødvendig å bruke slike fraser i en tid som den vi levet i for overhodet å ha noen utsikt til å kunne nå de mål jeg pekte på.

Aktoratet har spesielt pekt på min artikkel av 18.8.40 med overskriften: "Engelsk seier er ensbetydende med et kommunistisk Eurppa."

Da jeg skrev denne artikkel, stod Russland i vennskapelig forbinnelse med Tyskland og Russland hadde brutt den diplomatiske forbinnelse med Norge. Fritt Folks redaktør fikk kjeft at den tyske sensor på grunn av denne artikkel, fordi det var gått ut en parole at ingen hadde lov til å skrive noe ufordelaktig om Russland.

Den søndagen min artikkel ble godtatt, var den tyske sensor ute av byen.

Den eneste kritikk man kan reise mot denne artikkel er, at jeg har angrø et en med Tyskland vennligsinnet makt. Artikkelen slutter forøvrig med følgende ord:

"Historien har mer enn én gang bekræftet at ingen makt kan leve evig på andres undertrykkelse. Som man reder så ligger man."

Disse ord skulle vel ikke lyde godt i tyskernes ører, og ingen kan vel stemple det som propaganda for nazistene. Hva jeg skrev var en brodd mot nazismen.

Det er andre som i skrift og tale sviktet sitt land i en vanskelig tid i 1940, uten at det har vært tale om å rette tiltale mot vedkommende.

Den utvikling jeg spådde krigen ville få, tør en vel si i store trakk er gått i oppfyllelse.

#### Tiltaltens punkt 2 - Fiskerikomiteen.

Som jeg nevnte ved begynnelsen av rettsforhandlingene, har jeg aldri tatt dette anklagepunkt alvorlig. Jeg har ikke kunnet forstå, at når ingen av de øvrige medlemmer av Fiskerikomiteen - som sikkert alle er blitt gransket vedrørende dette forhold-ikke er blitt tiltalt, at jeg alene da skulle kunne bli tiltalt for samme sak.

Jeg har hatt det inntrykk at aktoratets hovedankerpunkt er det at tidspunktet for å sette fiskernes ønskemål fra 1935 ut i livet under okkupasjonen var uheldig. Under vitneavhøringen har flere av vitnene gitt uttrykk for den motsatte oppfatning, -og den har jeg også delt. Vi har ment at vi ved å organisere fiskerne i en sterkere organisasjon, ville oppnå at Norges Fiskerilag (med samtlige fiskere i ryggen) ville komme til å stå som en maktfaktor som skulle kunne bremse tyskernes planer om å få herredømme over de norske fiskerier.

Jeg er sikker på at den ærede rett har lagt stor vekt på herr Anders Olsens vitneprov. Dette vitne var en av stifterne av Norges Fiskerilag og var i 1940 formann i Nordland Fylkes Fiskerilag. Han uttalte at hans mål alltid hadde vært å søke å få alle fiskere inn i organisasjonen, og at det også tidligere hadde vært spørsmål oppe om tvangsorganisering av fiskerne.

Hverken Anders Olsen eller Førre tekkte på noen nazifisering av fiskeriene, og de uttå te begge to at komiteen var så godt sammensatt som den overhodet kunne være.

Anders Olsen bekreftet også at hans forhold som medlem av Fiskerikomiteen hadde vært gransket, men statsadvokaten hadde funnet at der forelå ingen subjektive betingelser for at han kunne tiltales herfor. Av samme grunn var saken henlagt. Dette dokument ble forelagt retten.

Sunnanaa måtte også innrømme at flertallet av kommisjonen bestod av aktverdige menn med insikt i fiskerispørsmål og han bekreftet også at formannen i Norges Fiskerilag, stortingsmann Steffensen, i prinsippet hadde vært enig i innstillingen.

Sunnanaas insinuasjon om at jeg skulle ha overtalt kommisjonens medlemmer, benektet Anders Olsen, idet han sa at alle forslag var blitt nøye diskutert og revidert.

Det ble også opplyst under vitneprovene at selv ikke Meidell var blitt tiltalt for å ha oppnevnt Fiskerikomiteen.

Under Sunnanaas vitneprov kom det også frem at Norges Fiskerilags styre i 1941 hadde kommet med forslag til Landsmøtet i Ørstad om en annen form for tvangsorganisasjon. En slik tvangsorganisasjon ville ha betydd at fiskere som ikke stod tilsluttet organisasjonen overhodet ikke ville kunne få solgt sin fisk. Dette mener jeg må være en langt krassere form for tvangsorganisering.

Den form for tvangsorganisering som Fiskerikomiteen foreslo, ville kun bety at de fiskere som stod tilsluttet Norges Fiskerilag ville få en noget billigere trygd enn de som ikke meldte seg inn i organisasjonen.

Sverre Krogh bekreftet i sitt vitneprov at jeg hadde forsøkt å få professor, dr. Johan Hjort til å bli formann i Fiskerikomiteen. Nok et bevis for at det ikke har vært min hensikt å nazifisere fiskeriene. Jeg forsøkte sogar å få Sunnanaa til å bli sekretær.

Det er forøvrig absurd å tenke at jeg sammen med en fisker, herr Hammerø og Halvard Olsen, skulle kunne oppnå å forløde

9 andre herrer til å gå med på nazifisering av fiskeriene.

Det er så absurd at jeg ikke kan forstå hvorledes aktor har kunnet legge så meget arbeide i dette anklagepunkt.

Jeg må på det bestemtteste tilbakevise Sunnanaas insinuasjon at det fra min side var en baktanke for å oppnå en vinning for meg personlig. Straks jeg fikk høre flertallets beslutning på Ørstad i juli 1941, trakk jeg meg helt tilbake. Jeg hadde forøvrig aldri tenkt å kunne få noe med fiskerisakens fremme å gjøre. Dertil anså jeg meg ikke kompetent. Jeg hadde hatt ideen for å sette en stopper for tyske overgrep. Det var alt. Jeg hadde aldri tenkt å tjene en øre på fiskeriene.

Da Fiskerikomiteen hadde avsluttet sitt arbeide, ble jeg takket for mitt arbeide av fhv. stortingsmann Førre. Førre nevnte også i sitt vitneprov at samtlige medlemmer av komiteen hadde henstillet til Sosialdepartementet at jeg skulle bli godt honorert for mitt store arbeide. Jeg hadde fortalt medlemmene at mine forarbeider til komitéinnstillingen hadde tatt mange måneder. At dette var tilfelle vil alle kunne forstå når en ser hentil at komiteen kun satt sammen i 14 dager.

På fiskerimøtet i Ørstad sommere n 1941 ha herr Anders Olsen uttrykk for at Sunnanaas aksjon hadde et politisk tilsnitt. Han sa dengang:

"Det er vel neppe mange som bedre enn jeg har fulgt fiskerierorganisasjonen fra dens fødsel til idag, og det tør jeg si at hvis noen kunde tenke seg at et lignende forslag var fremkommet under Arbeiderpartiets regjeringstider, tror jeg fiskerne ville mottatt et slikt forslag med stor begeistring."

Aktoratets vesentlige anke mot Fiskerikomiteens innstilling, var at det var uheldig å sette disse ut i livet under en okkupasjon. Anders Olsen hevdet i sitt vitneprov det motsatte, og det samme gjorde Sverre Krogh.

min oppfatning har jeg tidligere hevdet og det var at ved å knytte alle fiskerne inn i en kraftig organisasjon, ville denne stå som en bremse i tyske inngrep i fiskerinæringen.

Angsten for en slik utvikling var det som drev meg inn i NS. Jeg følte det som en plikt som nordmann å ta kampen opp mot de tyske storkapitalister og motarbeide deres maktbegjær. Det har ikke vært nevnt før, at da jeg tok denne sak opp, hadde ikke Nasjonal Samling styremakten i landet, og jeg kunne ikke se inn i fremtiden, men jeg visste at NS hadde en viss innflytelse i visse sympatisk innstilte kretser hos tyskerne - bl.a. dr. Kroeger og Teloy, og det var ved hjelp av disse krefter jeg trodde jeg kunne hjelpe landets styremakt, Administrasjonsrådet, til å gå inn for min plan. De norske ntlige herrer kroeger og Teloy kunne ikke lenger brukes i Norge. De ble sendt tilbake til Tyskland. Teloy hadde ne ganske underordnet stilling.



Jeg kunne ikke dengang tenke meg at Administrasjonsrådet ville gå inn for noen nazifisering av fiskeriene. Det var under Administrasjonsrådets styre sommeren 1940 jeg utarbeidet den hele plan, som ble enstemmig vedtatt av Fiskerikomiteen på 14 dager. Det må være innlysende for alle og enhver at dette store opus aldri kunne vært behandlet på en rekordtid på 14 dager av en offentlig komité, hvis jeg ikke sommeren 1940 hadde arbeidet med denne sak hele tiden. Og da var det ikke tale om noe NS-styre.

Selv ekspedisjonssjef Rogstad sa at det var utmerkede ting som Fiskerikomiteen kom med og at den inneholdt mange gode tanker som hadde vært diskutert i fiskerinæringen både før, under og etter krigen, som han uttrykte seg, og at det var gode menn som Handelsdepartementet hadde oppnevnt.

Under rettsforhandlingene søkte aktor å gjøre et nummer av at de øvrige medlemmer av Fiskerikomiteen ikke var satt under tiltale, og at jeg derfor ikke kunne påberope meg noen støtte for mitt tilfelle. Men for meg står det slik, at når samtlige herrer er gransket av Lødesvikpolitiet og Påtalemyndigheten ikke har funnet det riktig å sette herrerne under tiltale, så ligger deri et bevis for at myndighetene ikke har funnet det straffbart å være medlem av Fiskerikomiteen. Det har ikke vært noen bistand til fienden, men det har vært et ærlig forsøk for å redde norske interesser.

Kan noen si at denne min tanke om å hjelpe fiskerne har øket fiendens krigspotential, når målet var å demme opp for tyske storkapitalisters angrep?

Skal det herske likhet for loven, går det i rettferdighetens navn ikke an å straffe meg for mine ærlige hensikter.

Like etter fiskerimøtet på ørstad juli 1941, da jeg fikk vite at Sunnanå's oppfattning ble delt av flertallet av fiskerne, arbeidet jeg som sagt ikke en dag lenger med spørsmålet.

I slutten av 1941 eller begynnelsen 1942 kom Birger Meidell til meg og sa at nu hadde Quisling gått med på at det skulle opprettes et fiskeridepartement. Meidell spurte meg om jeg ville overta dette. Hertil svarte jeg blankt nei og anførte også at jeg ikke var kompetent hertil. Videre sa jeg at om jeg tok en slik stilling ville det ikke ta 14 dager før jeg var røket uklar med tyskerne. Umiddelbart etter denne samtale ble jeg kalt opp til en konferanse i Stortinget (jeg tror det var dr. Vogt) som sa meg at det ville bli for dyrt å opprette et eget fiskeridepartement, men han spurte om jeg ville ta en stilling som ekspedisjonssjef i h. departementet for å lede fiskeriene. Hertil svarte jeg straks nei. Han spurte meg så hvilket program jeg hadde tenkt å gjennemføre hvis det ble opprettet et eget fiskeridepartement, og jeg ble sjef for dette. Jeg svarte at jeg ville da sørge for at den norske sivilbefolkning får den andel i den fastsatte kvote som vi skal ha, nemlig ca. 30 %. Ja takk det var det jeg ville vite, sa dr. Vogt, og dermed var konferansen slutt. Dette ble min redning.

Klaus Sunnanaa.

Jeg kan fastslå at aktor ikke har fremsatt noe bevis for at jeg skal ha angitt Sunnanaa til det tyske sikkerhetspolitiet.

Aktoratets påstand støttet seg til en protokoll av 10.6.41 undertegnet av Sverre Krogh, Halvard Olsen og Hammerø (se utdr. s. 111) hvori er nevnt at jeg skal ha tatt Sunnanaa-saken opp med dr. Kroeger og Teloy. Men hva denne sak gjaldt stod det ikke noe om.

Når man ser hen til at jeg den 9.6.41 både muntlig og skriftlig hadde fått ordre av Meidell om å få søke å få knyttet Sunnanaa til Fiskerikomiteens engere utvalg som sekretær (se s. 173 i det stenograf. av Meidellsaken) så må det ligge klart i dagen at det jeg etter ordre fra Meidell - forhandlet med Kroeger og Teloy om har vært hvorledes disse herrer ville se på vårt forslag om å søke å få en ordning med Sunnanaa.

Jeg kunne da ikke gå bort å angi Sunnanaa til tyskerne den 10.6.41 når jeg den 9.6.41 hadde fått anmodning om å underhandle med ham og forsøke å få ham til sekretær. Sunnanaa reiste som bekjent fra Trondheim den 16. og kom til Oslo den 17. juni.

Aktors påstand om at denne konferanse med Kroeger og Teloy har vært noe angiveri, er grepet helt ut av luften.

Enhv. stortingsmann Førre har i en politiforklaring opplyst at han ikke kjente til noe angiveri fra min side.

Sverre Krogh har i sitt vitneprov i Meidellsaken (s. 233) uttalt at jeg gikk meget energisk mot at Sunnanaa skulle bli arrestert eller på noen måte forulempet.

Som min forsvarer sa skulle Sverre Krogh langt lettere kunne mistenkes for indirekte å ha medvirket til at Sunnanaa kom i faresonen, derved at Krogh som Sunnanaa i Meidellsaken uttalte, hadde viderebrakt uttalelser til Gestapo som Sunnanaa hadde fremført like over for Krogh.

Det er riktig som min forsvarer har sagt, at det tyske politi hadde hatt sin oppmerksomhet henvendt på Sunnanaa hele tiden etter at Meidell i november 1940 hadde beordret Sunnanaa til et møte med Kroeger.

Alle vet hvorledes tyskerne da handlet. Det ble en saksakt av det og han ble behandlet som mistenkt.

Jeg tør forsikre den erode rett at hadde ikke Sverre Krogh og jeg gått så kraftig inn for å beskytte Sunnanaa, hadde han statt vanskeligere stilling.

/ Jeg innrømmer at jeg ikke hadde noen tillit til Sunnanaa fordi han hadde uttalt til Krogh og visstnok også til meg at han heller så et tysk styre i landet, på et tidspunkt da vi hadde et styre hvori der satt tre medlemmer, Johannessen, Sandberg og Ravner, som ikke var medlemmer av NS. En slik oppfatning så jeg som landsskadelig.

Jeg visste dessuten at Sunnanaa var i intimt samarbeide med dr. Vogt dom han selv sa var den ledende nar det gjaldt fiskeriene.

Den endelige utgang av det hele ble at det ikke ble krummet et hår på Sunnanaas hode, tiltross for at Meidell, som han selv har erkjent, uttallige ganger uten min tilskyndelse, like over for de tyske myndigheter hadde krevet Sunnanaa uskadeliggjort (se Meidellsaken s. 174.)

#### Folkedomstolen.

Som supplement til hva min forsvarer fremholdte, vil jeg kun nevne at mitt navn stod nederst i Folkedomstolens domsprotokoll. Det er kanskje et svakt bevis for min påstand om at jeg forlot møtet straks de øvrige domsmenn var enige om en mulkt. Men under vitneprovne er det fremholdt at jeg hadde liten tid, for jeg var jo rett og slett kidnappet til dette møte, men det er et faktum at jeg undertegnet protokollen den påfølgende dag. Videre er det bekreftet under vitneprovne at jeg senere nektet å møte som domsmann i Folkedomstolen, og at jeg hadde fremholdt at tiltalte måtte frifinnes. Jeg forstår ikke heller at jeg kan straffes for å ha medvirket til å hindre at en mann jeg kjente og som hadde vanket i mitt hjem, slik som påstanden gikk ut på, og som de øvrige domsmenn var stemt for, inntil jeg grep inn.

Den ærede dommer spurte meg under rettsforhandlingene hvorfor jeg ikke senere ønsket å møte som domsmann i Folkedomstolen. Hertil svarte jeg som sant er, at jeg med mitt livssyn har en motbydelighet for å dømme andre mennesker.

#### Bidrag til NS-formål.

Som tilsvar til denne anklage må jeg i ett og alt henviser til hva jeg har skrevet i mitt blå hefte s. 43 - 45.

at jeg skal være den som har tilskyndet Handberg til disse gaver, tilbakeviser jeg på det bestemteste. Jeg synes det skulle være nok for meg å henviser til Felix Hartmanns vitneprov, hvori han sier at han møtte Handberg våren/sommeren 1942, og allerede dengang uten at jeg visste noe om det, fikk tilsagn

av Handberg om å benytte Signalen Badehotell, og videre tilsagn om et bidrag på kr. 30.000. På det tidspunkt hadde jeg overhodet intet med Signalen å gjøre.

Jeg har overhodet aldri hatt et papir fra Handberg på at jeg var medeier av Signalen. Handberg gjorde en bokholderi-postering i desember 1942, hvor han uten videre belastet meg med en halvpart av verdien av Signalen. Denne posten tilbakeførte han i 1944 eller 45 (visstnok i 1944). Alle de gaver som vedrørte Signalen er meg derfor helt uvedkommende.

Jeg støtter meg forøvrig til statsaut. revisor Samuelsens vitneprov. Etter hans oppfatning kunne jeg overhodet ikke være ansvarlig for de gaver til NS som firma Handberg & Co. hadde gitt.

Flere av de gaver som er blitt gitt av Hj. H. & Co., er gitt på et tidspunkt da jeg var på reise til Narvik, Tromsø via Stockholm. Jeg forstår forøvrig ikke hvorfor aktor fremdeles overser at i 1945 er innkommet et beløp på kr. 22.986.- til Hj.H. & Co., som iflg. revisor Samuelsens rapport av 15.8.49, s.8, er feilført i 1945 og ikke brakt i avdrag på de oppførte skatter. Innbetalingen ble gjort av Germanische Leitstelle.

Etter de falne h.r.dommer skulle ingen kunne straffes for bidrag til NSH. Handberg & Co.'s gaver til NSH utgjør kr. 29.425.- iflg. advokat Helwegs oppgave av 17.8.1949.

Dommeren spurte Harsen: Her står det om en gave til frontkjemperne på kr. 15.000.-

Harsen: Det må være Handberg som har skrevet det.

Dommeren: Såvidt jeg kan se er dette skrevet med Deres håndskrift.

Harsen fikk seg forclagt dokumentet som imidlertid viste at det var Handbergs håndskrift.

Slik som min stilling var hos Handberg var det umulig for meg å øve noe press på Handberg i den ene eller annen retning. Som jeg har forklart under rettsforhandlingene visste jeg at Handberg var under direkte eller indirekte press fra politisjef Marthinsen, som benyttet seg av sitt bekjentskap til Handbergs tidligere forhold.

Forøvrig hvorledes kunne jeg blande meg opp i denne sak når jeg ikke hadde noe som helst krav på Hj.H. & Co. utover den fastsatte lønn, kr. 30.000 pr. år. Det jeg fikk av Handberg utover dette kan jeg - som vitnet Knut Iversen fremholdt - si at det fikk jeg på grunn av Handbergs gavmildhet til overmål.

Mitt forhold til Hj. Handberg & Co.

Som jeg nevnte i min tidligere forklaring hadde Handberg i begynnelsen av 1941 tilbudt meg en stilling i sitt firma. Jeg avsto. Da han kom igjen til meg i 1941, stod jeg i en tvangssituasjon, da jeg ikke hadde noe å leve av. Den eneste avtale jeg traff med Handberg var at vi, når krigen var slutt, skulle ta fatt på en røkke planer jeg hadde beskjeftiget meg med. Handberg skulle finansiere disse og ha halvparten av den fortjeneste vi kunne oppnå. I mellomtiden skulle jeg ha en fast lønn på kr. 30.000 pr. år.

Sommeren 1941 arbeidet jeg med disse planer, men tok høsten 1941 opp tanken på å skaffe mat til Oslo ved å kjøpe svensk rein som gresset i Norge om sommeren. I den anledning reiste jeg til Nord-Norge sammen med Kristian Grindvold. Jeg hadde på det tidspunkt ikke tanke på at Handberg skulle komme opp i tyske forretninger. Mens jeg oppholdt meg i Mosjøen fikk jeg meddelelse fra Oslo om at Handberg hadde fått i oppdrag å organisere produksjonen av soveposer. Jeg fortsatte imidlertid mitt arbeide med forsøk på å skaffe rein ved å fortsette reisen opp til Grong, etter tidligere å ha vært i Hatfjeldalen.

Hverken Handberg eller jeg hadde tanke på å utnytte konjunktorene i mai 1941. Vi trodde den gang - som alle andre - at krigen snart skulle være slutt.

Aktoratet har bygget sin påstand på at jeg var medinteressert i firmaet (tiltalens pkt. 5) på en skrivelse av 7.mai 1941, som Handberg skrev til meg (skrevet i 1943) men daterert i mai 1941.

At denne skrivelse er en fiktiv skrivelse må være helt klart. Advokat Jonas Myhre har i sitt vitneprov bekreftet at han har gitt utkast til denne skrivelse i 1943. Han uttalte at han mente dengang at den ga uttrykk for det virkelige forhold mellom meg og firmaet. Dette er imidlertid ikke riktig.

Forholdet var nemlig at på det tidspunkt da brevet ble skrevet, hadde Handberg & Co. hengende over seg en trussel om mulkt - i h.t. en forordning utstedt av Lippe stad i november 1941, og som Handberg ikke hadde kjennskap til, fordi han hadde gitt meg en for høy lønn.

I denne skrivelse som advokat Myhre konsiperte i 1943 står det:

1. at regnskapet over disse forretninger som jeg skulle være interessert i, skulle holdes adskilt.

Dette ble ikke gjort før en gang ut i 1942 mens Handbergs skrivelse er datert mai 1941.

2. Det står anført at Handberg skal utnytte min erfaring i trelastbransjen for å bygge brakker.

På det tidspunkt (31.5.41) ante hverken Handberg eller jeg noe om at firmaet skulle komme til å stå som agenter for bygging av brakker. Først i juni 1942 ble Handberg agent for trelastbruk som bygget brakker.

3. Videre står det at jeg skulle ha halvparten av den "Goodwill" som ville bli opparbeidet.

Da jeg sluttet i mars 1944, hadde firmaet opparbeidet en ikke ubetydelig "Goodwill", men jeg hørte aldri om noen andel av denne.

4. Jeg skulle delta med en halvpart i mulig tap i Handbergs firma.

Både Hj. Handberg og hans bror Lars, på hvis handelsbrev forretningen ble drevet, har i en rekke vitneprov bekreftet at jeg aldri har hatt noen forpliktelse til å delta i firmaets mulige tap.

5. Jeg skulle etter Handbergs brev av 7.5.41 også ha halvparten av selskapets fortjeneste.

I 1941 fikk jeg ingen andel. I 1942 fikk jeg en tredjepart av fortjenesten og i 1943 50%.

6. Jeg hadde ikke prokura og dette visste adv. Myhre, og det var da underlig at han ikke kunne forstå at jeg ikke var noen kompanjong. Advokat Myhre var Handbergs juridiske konsulent.

Både Hj. Handberg og Lars har bekreftet at Handberg disponerte helt enerådende alle midler som kom inn, og at han hadde flere bankkonti som jeg ikke kunne røre. Det er slått fast at jeg kun kunne disponere midler, som Handberg satte inn på en konto i kredittkassen, til de daglige løpende utgifter.

På denne konto trakk Handberg beløp til seg privat. Han behandlet også denne konto helt suverent, uten at jeg kunne gjøre noen som helst innsigelse. Han trakk av denne konto f.eks. til Signalen, til dampbåtene sine etc.

Dommeren: Hvor mange båter hadde han?

Marsen: Jeg tror det var noe sånt som 3 stk. Hadde Handberg penger på denne konto, trakk han på den. Malerier har han også satt opp på den samme konto, malerier som idag er i hans bo. - Skal jeg nå lide for at Handberg har fått adv. Myhre til å skrive en slik skrivelse i 1943 og så datert den mai 1941 for å undgå en mulkt?

Som ytterligere bevis for at jeg ikke har vært kompanjong eller medinteressert i firmaet, vil jeg også henvise til:

1. Handbergs politiforklaring av 26/10.43. Her har Handberg uttalt at han var eneinnhaver av firmaet.

oogså jeg avhørt av politiet og bekreftet at jeg var ansatt i firmaet.

Frispolitiet bad Handberg komme ned og forklare seg (i 1943). Handberg sier at Harsem er funksjonær. Etterpå innkaller de meg. Jeg svarer det samme. På dette tidspunkt visste vi ingen ting om mulkten. Politiet bad så Lars Handberg komme ned, og han fikk vite at det var tale om mulkt for H. H. & Co. Så tilkalte Handberg advokat Myhre, og han skriver så den fiktive skrivelsen (datert mai 1941) til Frispolitiet.

3. I brev av 9.11.44, bilag 2 ad 15, til Oslo Ligningsvesen har advokat Myhre bekreftet at jeg var funksjonær i firmaet, altså en helt annen forklaring enn han har gitt under vitneprovet.

Jeg synes han skulle ha husket dette brevet til Ligningsvesenet.

4. Skrivelse av 6.1.45 fra kommunerevisor Holbæk Jørgensen til Ligningsvesenet, bilag 2 ad 58, hvor det står: "Det er i advokat Myhres skrivelse av 9.11.44 og i generalkonsul Harsems skrivelse av 24.8.44 fremhevet at Harsem må betraktes som ansatt funksjonær i firma H. Handberg & Co. Herrene Handberg og Harsem har begge uttalt at herr Harsem ikke er deltager i firmaets forpliktelser.

5. I skrivelse av 17.4.45, altså like før frigjøringen, har Handberg til Oslo Ligningsvesen, bilag 3 ad 169 bekreftet:

a) Harsem har ikke vært delaktig som medinnehaber i firma H. H. & Co.

b) Harsem har ikke hatt firmaets prokura.

c) Harsem har vært uten solidarisk ansvar for firmaets forpliktelser.

d) Noen a meta deltagelse i firma H. Handberg & Co.'s forretninger har aldri vært på tale.

6. Alt dette har ytterligere Lars Handberg med støtte av H. Handberg bekreftet i skrivelse av 10.6.47 til advokat Bugge, se utdr. s. 161 - 162.

Her har også begge herrene Handberg bekreftet at jeg ikke hadde noe å gjøre med konsortiet 1941, som ble opprettet høsten 1941, mens jeg var i Nord-Norge, med det formål å organisere finansieringen av de inngåtte kontrakter om leveranse av soveposer. Da han skulle begynne med de soveposene, var det en rekke av hans venner som finansierte ham. Jeg hadde ingen midler til å hjelpe ham.

Jeg hadde jeg vært medinteressert i firmaet, ville jeg hatt krav på andel i fortjenesten på alle løpende kontrakter og halvferdige arbeide pr. 31.3.44 da jeg sluttet i firmaet, men dette har jeg ikke fått.

Under hele min ansettelse var jeg aldri på noe tysk kontor for å få nye forretninger. Jeg har aldri vært på noe tysk kontor for å få oppgjør for Handbergs forretninger. Dette ble alt ordnet av Handberg.

Jeg hadde intet med å føre noe kontroll over de sjekker han fikk. Ofte ble jo disse sjekker, som det er bevist, innsatt på hans private konto i forskjellige banker. Handberg sjonglerte med disse konti. Jeg hadde ikke noe med disse å gjøre. Jeg visste at han hadde fått beløp på f.eks. soveposer og satt det inn på andre konti enn konto Handberg/Harsem.

Alle vitnene har bekreftet at jeg ca. 2 år hadde mitt kontor på et lagerrom innenfor Handbergs sjefskontor. Hadde jeg vært hans medinteressert, hadde jeg ikke sittet på et lite lagerrom i 2 år. Det hadde vært meget god plass på Handbergs eget kontor.

Vitnene har videre bekreftet at jeg ofte måtte gå ut når Handberg fikk besøk av sine forretningsforbindelser.

Jeg vil spesielt hefte den ærede retts oppmerksomhet på hva vitnet grosserer Chr. Hauge, har opplyst, nemlig at jeg gikk ut av kontoret når Handberg diskuterte med en tysk offiser, Weisshaupt, om eksport av brakker til Tyskland i begynnelsen av 1944. Disse forhandlingene ble jeg helt holdt utenfor. Det er derfor uriktig av aktor å si at det var meg som innledet forretningene om eksport.

Det er riktig at jeg skrev et brev i desember 1944 til minister Whist om denne sak. (Jeg kjente Whist fra forrige verdenskrig da han hadde hjulpet meg til å skaffe meg kontorlokaler i London). Men det gjorde jeg utelukkende for å hjelpe Handberg, da jeg var blitt klar over (etter en konferanse med Whist) at dette ikke var riktig. Jeg skrev til Handberg: gjør ikke dette. Disse forretninger er landsskadelige. Jeg sa at han ikke skulle skrive etter nye lisenser, .. Våren 1944 begynner Handberg å arbeide med den planen som han tar opp siden. Jeg måtte sette meg selv i forgrunnen like over for herr Whist, men jeg hadde ingenting med forretningene å gjøre.

Jeg vil videre henlede den ærede retts oppmerksomhet på vitnets herr Waages opplysning om at det var hans hustru, fru Waage, som fikk fullmakt av Handberg til å disponere hans bankkonti, når Handberg var ute og reiste. Hadde jeg vært Handbergs medinteressert, hadde det vært naturlig at jeg hadde fått en slik fullmakt.



Alle vitnene har bekreftet at det var Handberg alene som ansatte funksjonærene. Jeg ansatte i 1942 noen arbeidere som skulle reise nordover, men det var også hele min befatning med Handbergs anleggsarbeidere. Handbergs største byggeleder, herr Jordskogen, har bekreftet at han kun forhandlet med Handberg når det gjaldt anleggsarbeidere i Nord-Norge.

Herr Waage har bevitnet at Handberg har fortalt ham at han hadde ansatt meg i den hensikt å planlegge nye etterkrigsforretninger. Dette var realisasjon av mine gamle ideer. Det var en muntlig avtale som ble truffet med Handberg og meg våren 1941 om at han skulle gi meg en forholdsvis høy gasje, ca. kr. 30.000 pr. år, mot at han skulle få halvparten av den fortjeneste som kunne oppnås ved realisasjon ved disse mine planer. Det er den eneste avtale som jeg har truffet med Handberg.

Ingen av oss tenkte dengang på forretninger med tyskerne og åpent sagt har jeg aldri interessert meg for annet enn etablering av industri og produktiv virksomhet.

Det er dette tilbud fra min side som kanskje har gitt Handberg, uten å være forpliktet til det, ideen til også å gi meg en andel av de tyske forretninger som han var blitt påtvunget.

Vitnet kr. Grindvold har bekreftet at jeg fikk meddelelse om Handbergs første tyske forretninger høsten 1941 mens jeg var i Nord-Norge. Det samme har også disponent Iversen og hans reisende, Knut Swanstrøm (som senere ble medlem av styret for Sport & Camping i Askim) uttalt. Iversen sa at han ikke møtte meg før i 1942.

Swanstrøm og Iversen bekreftet også at det var Handberg som var kommet med forslag om at de skulle bevilge kr. 5.000 for hjemvendte krigsinvalidere. Et nytt bevis for at det ikke er meg som har tatt initiativet til gaver til NS-formål.

Brukseier Wils Nilsson, Skotterud, byggmestrene Håkon Skjelbred, hans far Hans Skjelbred og Klaveness, har bekreftet at det kun var med Handberg de traff sine avtaler og at jeg kun hadde med oppgjørene å gjøre.

Per Bang, som var ansatt hos Handberg, har meddelt at han arbeidet sammen med Handberg om en plan om saueavl på Rørosvidda, som jeg intet hadde med å gjøre.

Bare det forhold at Bangs lønn ble betalt av de midler som innestod på kontoen Handberg/Harsen i kredittkassen, skulle vel være et tydelig bevis for at det ikke var noen midler som jeg hadde noen rett til. Handberg disponerte alle konti suverent.

Jeg har også bevist at utgiftene vedr. hans eiendom Signalen i 1942, da jeg intet hadde med denne eiendom å gjøre, ble dekket av midler av samme konto. Likeså en hel del private utgifter.

Jeg har bevist at jeg ikke tok noe initiativ. Jeg har forklart retten hvorledes Handberg kom inn i de tyske forretninger. Men det var uten min medvirkning.

Da Handberg i juni 1942 fikk skriftlig befaling fra Marinen om å stå som mellemmann for en rekke firmaer, som Marinen tidligere hadde hatt forbindelse med, fordi Handberg var perfekt i tysk, fant jeg dette ikke noe påfallende. Han var jo blitt henvist til samarbeide med de av staten kontrollerte trelastbruk i Fredrikstad, som i to år (etter ordre fra Administrasjonsrådet, Sosialdepartementet) hadde bygget brakker for tyskerne.

Hvorledes kunne jeg da tro at dette var et utilbørlig forhold, straffbart etter § 86.

Disse bruk og også Nils Nilsson har gått fri for straff for sin brakkebygging for Handberg & Co.

Senere er jeg blitt bekjent med at stortingsmann Wright, Porsgrunn, har opplyst at det var akseptert av den norske regjering i London at det å bygge brakker ikke var landssvik.

Min forsvarer har i sin prosedyre henvist til dommen over Himberg (far og sønn) i Sandefjord. De var kompanjonger. Faren hadde 50% fortjeneste av forretningen.

Faren drev mest med brakker og sønnen med festningsanlegg etv. Faren hadde hevet noe over kr. 300.000.- opp til 31/12.43, da han sluttet.

Faren ble helt frikjent.

Professor Skeie har i sin bok: Landssvik, s. 40 uttalt:

"Okkupanten kan forlange at innbyggerne ikke bare overlater ferdige hus til boliger som sine soldater, men også at de bygger nye hus."

Forsvareren har henvist til dommen over Himberg. Til tross for alt det han har gjort, blir han frikjent i retten.

Man kan ikke si at det har vært forsett fra min side fordi om jeg har vært funksjonær i et slikt firma.

Jeg henviser forevrig til hva jeg har skrevet i min bok "Utrolig mensant" på s. 170-179 om dette spørsmål, og vil her kun papeke at skal det heilige rettsprinsipp, likhet for loven opprøt tholdes, så går det ikke an å irafallig tiltale mot en rekke firmaer som har bygget brakker:

F.eks. alle de av staten kontrollerte trelastbruk i Fredrikstad, Berger Langmoen, Brumundalen, Aall Ulefoss Bruk og mange fler, og så straffe meg fordi jeg <sup>stod</sup> som funksjonær i et firma som <sup>hadde</sup> fått skriftlig befaling om å stå som mellemmann.

Jeg har i min forklaring for den ærede rett fremholdt, at jeg ikke anså Norge som værende i krig med Tyskland etter den 10.6.1940, da den norske overkommando etter fullmakt fra den norske regjering hadde undertegnet kapitulasjonsoverenskomsten og forpliktet seg til ikke å gripe til vapen, så lenge den herskende verdenskrig varte.

Jeg skal her ikke gå nærmere inn på de argumenter som jeg kan føre i retten med denne min påstand, men jeg vil idag, som under min tidligere forklaring kun henviser til s. 18 - 50 i min bok Utrolig men sant, som samtlige medlemmer av den ærede rett har fått tilstillet, og jeg ber om at det som der er skrevet, må bli tatt opp som min forklaring.

Når den ærede rett leser hva jeg har skrevet, kan jeg ikke tro at noen rett vil kunne påstå at jeg noensinne har hatt en annen oppfatning.

Høyesterett har lagt stor vekt på hvorledes forrættningene med tyskerne kom istand, og er det avgjørende, så er det klart at jeg ikke kan klandres.

Jeg vil komme til å betrakte det som en uhyrlighet og et rettsbrudd om noen rett i domsprøvisene vil kunne slå fast at det ansees bevist, at jeg visste at Norge var i krig etter den 10.6.1940 og at jeg har handlet med forsett for å skade mitt land og mitt folk.

Det er ikke sant - for hele min forklaring som jeg har avgitt, viser det stakk motsatte. Jeg henviser da spesielt til de P.M. som jeg har tilstillet de tyske myndigheter og som jeg har gitt et utdrag av på s. 56-64 i mitt blå hefte.

Som min forsvarer sa - også bekreftet av aktør - foreligger der i min saks dokumenter en rekke vitnesbyrd fra menn som jeg har hjulpet under okkupasjonen. Jeg har ikke ønsket å forelegge disse beviser for retten, da jeg ikke har tenkt at disse mine aksjoner til hjelp for landsmenn skal tas i betraktning, når mitt forhold bedømmes av retten.

Det eneste forhold jeg har ønsket å medta er min hjelp til Tostrupkjellerens restaurant, disponert Hartmann, fordi selv Dagbladet i 1945 berømmet denne min aksjon som overordentlig betydningssfull for hele den norske restaurantnæring.

I Dagbladet for 17.10.45 står referert et brev fra h.r.advokat Sjaastad (se mitt blå hefte s.69):

"Ved en dyktighet og klokskap som er temmelig enestående lyktes det dem å få fjernet kelner Aspelin og deretter alle andre NS kelnere og funksjonærer. Dette er en bedrift som på det tidspunkt er temmelig enestående, og jeg tror det skal bli vanskelig for noen arbeidsgiver å kunne påvise et lignende resultat.

Betydningen av denne aksjon sett fra nasjonalt synspunkt var meget stor ..... aksjonen førte med seg at restaurantnæringens menn fikk forståelse av at det nyttet å sette seg mot de rigorøse påbud og bestemmelser som fra tid til annen kom fra de nazistiske myndigheter."

Disponent Hartmann skrev til Landssvikavdelingen 1945:

"Alle disse foran omtalte aksjoner ble imøtegått og slått tilbake. Samtlige NS funksjonærer og deres tilhengere ble ryddet ut i stor kamp med hele den nazistiske fagorganisasjon som stod bak nazistene og aksjonen.

Landsorganisasjonens formann, Oda Fossum, brakte saken inn for Gestapo, men også her manøvrerte Harsem oss ut.

Når dette fikk så godt resultat så skyldtes det Harsems uforfærdede og redbonne vilje til å gå inn for vår bedrift og dens ledelse mot sine partifeller og tyskerne. Det er helt på det rene for oss aksjonærer, at når vi inntil han (Harsem) gikk ut av styret i desember 1943 (og forlot selskapet) klarte å holde stand mot alle angiverier og angrep, så skyldtes det i første rekke Harsems ærlige vilje til i våre forhold å gjennomføre rettferdighet.

Jeg vet at de øvrige aksjonærer ser hans opptreden i forbindelse med disse saker og i vårt firma på samme måte som foran er beskrevet."

Blandt de "øvrige aksjonærer" var også h.r.just. Emil Stang.

Jeg fortsatte som medlem av styret i Tostrupkjelbrens restaurant helt til slutten av 1943 - altså lenge etter at denne aksjon fra NS-hold var avslått. Jeg forsvarte også Håndverkernes Restaurant mot et lignende overgrep. I en skrivelse til NS og tyskerne betegnet jeg disse menn som ville søke å overta en annen manns forretning, som "hyæner."

Viser ikke dette bedre enn noe annet at jeg har kjempet for rettferd, og er ikke dermed akters pastand om at min ærgjerrighet har drevet meg til å bli en skruppelløs forræder - som har øvet bistand til fienden - avlivet?

Jeg kan ikke annet enn atter påpeke at den protokoll som disponent Hartmann framla her i retten ikke var den protokoll som h.r.justitiarius Emil Stang hadde undertegnet den 2.6.1942. I den protokoll Hartmann framla i retten, stod det ikke noe om premissene for at Hartmann/Stang skulle bli...

I den protokoll, som h.r.just. Emil Stang undertegnet den 2/6.42 stod det:

"Angrepene var etter hans (Harsems) oppfatning preget av korrupsjon og terror, noe som han (Harsem) ville bekjempe innenfor NS med alle de midler, som stod til hans rådighet og han ville kun bidra til at rettferdighet ble øvet i denne sak."

Hvorfor disponent Hartmann ikke har framlagt denne protokoll, som jeg gjentagne ganger har anmodet om, er jo vanskelig å forstå. Jeg er sikker på at h.r.just. Emil Stang ikke vil benekte at han har gitt meg denne attest, og jeg forstår den ærede rett at disse mine ord skal stå til troende.

Tror så noen at h.r.just. Emil Stang ville ha valgt meg inn i styret for Tostrupkjellerens Restaurant, hvis han ikke hadde hatt full tillit til mitt patriotiske sinnelag? Eller at han ville alliere seg med en forbryter - etter aktors oppfatning verdig til 6 års fengselstraff etter § 85 - for å oppnå en fordel for et selskap hvor han var økonomisk interessert - selv om det nu er for et mindre beløp?

Strfl. § 139 har fastsatt et ansvar for den som ikke søker å avverge at en annen begår en forbrytelse. Den eneste undskyldning loven gir, er at vedkommende kan ha en tro på at han selv løper en resikot - en fare, - eller utsetter seg selv eller sine nærmeste for en fare.

Høyesterettsjustitiarius Emil Stang visste at han ikke løp noen fare ved å tale åpent med meg, han kom nemlig høsten 1944 mens jeg satt i styret - under en middag med de voldsomste beskyldninger og angrep på tyskerne. Dette ville han selvsagt ikke ha gjort, hvis han trodde at han løp den allerminste resiko for sine uttalelser i mitt nærver.

**ÆREDE RETT.** Landsforræderi er den styggeste og mest infamerende av alle forbrytelser. Jeg kan ikke tro at den ærede rett her mener å stå overfor en tiltalt som med FORSETT har villet yde bistand til fienden.

En slik beskyldning vil om den blir tatt til følge, slik som aktor har forlangt, ikke alene tyngre meg for resten av mitt liv, men den vil ligge tungt på mine barn, og vi vil komme til å kjempe mot denne urett så lenge vi lever i håp om oppreisning gjennom historiens domstol.

Jeg har den tillit til den ærede rett at den vil dømme ut fra rette menneskelige følelser og ut fra den forståelse at jeg har handlet ut fra de reneste motiver for å gjøre det beste for mitt land.

(Etterskrift se neste side)

Oslo - 26 - 8 - 49

-22-  
